

SOSYO EKONOMİK AÇIDAN HAC

Fahri Kayadibi
Kocaeli Müftüsü

Giriş

Kâbe, İslâm dünyasının merkezi ve bütün namazların birleştirici noktası olarak İslâm'ın kalbidir. Hz. İbrahim'e verilen, "İnsanları Hacc'a çağır, yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler." <1> şeklindeki İlâhî emirden bu tarafa, Bey-tullah insanların ziyaretgâhı ve günümüze kadar etrafında mü'minlerin pervane gibi döndüğü kutsal mekân olmuştur. Gücü yetenler dünyanın her yanından buraya koşmalı ki, "Kendi menfaatlerine şahit olabilsinler."^2) Çünkü o mübarek mekânda hac farzasını şeklen yerine getirmenin yanında, mü'minler için maddî- manevî çok yönlü faydalar mevcuttur. Hiç şüphesiz mü'min, Allah (C.C)'ın, "Gücü olan herkesin o eve (Kâ- be'ye) gidip haccetmesi insanlar üzerinde Allah'ın hakkıdır"*3) emri, Resû-lüllah'ın (S.A.S) veda haccın- da: "Ey insanlar, hac yapmak size farz kılındı" <4) tebliği gereği haccını yapar. Fakat Allah (C.C)'ın her emrinde sayısız hikmet ve faydalar olduğunu düşünerek bunlardan da yararlanır.

İşte biz burada sadece hac ibadetinin sosyal ve ekonomik açıdan ne gibi faydaları (hikmetleri) olduğu ve mü'minlerin bunlardan ne ölçüde faydala- nabildiğinden kısaca bahsedeceğiz. Hiç şüphesiz uhrevî menfaatleri de gayet çoktur. En önemli faydası Allah (C.C)'ın rızasıdır.*5)

HAC SOSYAL BARIŞI

SAĞLAR

Kâbe, yapıldığından bu tarafa tarihi boyunca barış ve, güvenlik mekânı olmuştur. İslâm'dan önce bütün Arabistan'da 2500 yıldır devam eden karışıklıklara rağmen Kâbe ve çevresinde barış, emniyet ve sulh hüküm sürmüştür. Hz. İbrahim (A.S) Mekke'nin güvenliği için, "Rabbim, bu şehri güvenli, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut. "(6)şeklinde dua etmişti. Rabbimiz katında kabul edilen bu dua sebebiyle İslâmiyet öncesinde de senenin dört ayında, Kâ- be'nin hürmetine Arabistan'ın her yerinde güvenlik ve barış vardı.

Kâbe'yi yıkmak için Peygamberimizin doğumundan az bir müddet önce Mekke'ye saldıran Ebrehe ve Fil ordusunun hüsrana uğraması,(7) bu kutsal mekândaki güvenliğin ve barışın bozulamayacağına mucizevî ispatıydı. Fil Vak'ası diye adlandırılan bu olaydan gerekli derslerini alan insanlar, Kâbe'ye olabildiğince saygılarını gösteriyor ve kana susamış iki düşman bile bu mukaddes yerde birbirine dokunamıyorlardı. (8)

Günümüzde de Kâbe'nin ve O'nu haccetmenin geleneksel huzur, emniyet ve barışı hiç bozulmadan devam etmektedir. Dünyanın her köşesinden koşup gelen milyonlarca müslüman, beyaza bürünmüş ihramlı halleriyle ihram yasaklarına dikkat ederek birbirlerine dille, elle ve diğer hareketlerle asla zarar vermezler. Şayet istemiyerek zarar vermişlerse, cinayet adı verilen bu zararları maddî-manevî ödemek durumundadırlar. Bu nedenle hac mevsiminde bitkilerin

dahi güvenlikleri vardır. Onlara zarar veremezsiniz. Nitekim Yüce Allah (C.C) bu manaya delalet için şöyle buyuruyor: "Allah Kabe'yi) o Beytül- Haram'ı insanlar için hayat ve güven kaynağı yaptı.",(9)

Diğer taraftan hacca gidecek müslümanlar, memleketlerinden hac için hareket etmezden önce küslerle barışır, hak sahipleriyle hesaplaşarak bir barış havası içinde hac yoluna çıkarlar.

KÂBE VE HAC TEVHİD

İNANCININ SEMBOLÜDÜR

"Hac" denince akla Kâbe gelir. Kâbe, "Beytullah" (Allah'ın evi) yeryüzündeki tevhid inancının sembolüdür. Kâbe, dünyevî varoluşun bir çeşit ilk şekillenmesinin kaynağıdır. Bu haliyle yeryüzünün merkezi ve göbeğidir. Çünkü O, kendisini İlâhî kürsüye bağlayan eksen üzerine oturtulmuştur. İslâmî anane'ye göre, Kâ- be'nin orjinali dünyevî değil semavîdir. İbnu'l-Arabi ve diğer müslüman bilginlerin dediği gibi, Kâbenin ilk orjinali İlâhî kürsi (Arş) tır ki, onun etrafında melek tabiatlı kalabalıklar tavaf ederler. Bu tavaf, mü'minlerin Mekke'deki Kâ- be'yi tavafları için bir örnektir. Bunun için Mekke'deki Kâbe, Kâinatın kaynağı ve merkezi olan İlâhî kürsinin bir sembolüdür..

İşte Kâbe yeryüzünde tevhidin bir sembolüdür. Bu sembol bütün müslümanların bir tek Allah'a ibadet ettiklerini, tevhide yönelmeleri için bir çağrı niteliğini taşıyor.

Kâbe, hac mevsiminde dün

yanın dört yanından gücü yeten müslümanları kendine mıknatıs gibi çeken, etrafında birleşip kenetleştiren ve pervane gibi döndüren teklîğin, birliğin, tevhidin apaçık bir sembolüdür. Bu halleriyle müslümanlar tam anlamıyla tek olan Allah'a bey'at etmiş gibidirler. İhramlı vaziyette mi- kat mahallinden itibaren Leb- beyk diye telbiye getirirken, "Allah'ım, bizi çağırdın davetine icabet edip huzuruna geldik, emir ve ferman şenindir, biz isteğini yapmaya hazır kullarınız" şeklinde düşünerek Allah (C.C)'a topluca boyun eğmektedirler.

Üstelik günün 24 saatinde dünyanın her yanında beş vakit namazlarını kılmak için, tek kible olarak Kâbe'ye yönelen müslümanlar bu halleriyle de tevhidi simgelemektedirler. Ayrıca müslümanların Arafat vakfesi için aynı gündü, aynı yerde bir araya gelip toplanarak bir vücut gibi sembolleşmeleri tevhidin bir simgesidir.

HAC EŞİTLİK VE KARDEŞLİĞİN AYNASIDIR

Hac ibadeti, İslâm ahlâkı ve sosyal adalet içinde yer alan eşitlik ilkesini en güzel şekilde simgeler. Fakir zengin, rütbeli rütbesiz farkı gözetmeksizin müslümanlar arasında gerçek eşitlik ve kardeşliğin aynasıdır. Çünkü hac ibadetine iştirak eden bütün mü'minler dünyadan ve onun süslerinden soyunur, hepsi tek model ve birbirine benzeyen ihram kıyafetlerine bürünür. Hepsi aynı kelimeleri telâffuz eder, aynı sesle seslenir, aynı şeyleri düşünür, kalpleri aynı duygularla çarpar ve tek Allah'a yalvarırlar. Hiç kimse mal ve mevki yüzünden kendisini öbür kardeşinden üstün görmez.

Hac ibadetiyle İslâm, renkleri, varlıkları ve makamları çok muhtelif olan insanları aynı çizgide tutarak dünyaya eşitlik mesajını en güzel şekilde vermiştir. Sosyal ve siyasal durumları farklı

olan milyonlarca insanın Arafat dağında, sıcağın altında bir arada bekleyişleri ne kadar anlamlı bir eşitlik sembolüdür. <10) Bu durum insana Resül-i Ekrem'in (S.A.S) veda hutbesindeki şu sözlerini hatırlatmakta: "Ey insanlar! Rabbımız birdir. Bilmiş olunuz ki, Arabın Aceme, Acemin Araba siyah ırkın kırmızı ırka, kırmızı ırkın siyah ırka bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir."(11)

Hac ibadeti esnasında müslüman, her renk ve her cinsten milyonlarca müslümanın bir araya gelerek aynı duygularla aynı hareketleri yaptığını görünce, kalbinde onlara karşı kardeşlik duygularının doğduğunu görecektir. "Mü'minler ancak kardeştir"(12) ayetinin ruhunu yaşayacaktır. Dünyanın değişik yerlerinden gelen müslüman kardeşleriyle tanışacak ve onların dert ve sıkıntılarına ortak olmak isteyecektir.

HAC SOSYAL

DAYANIŞMAYI SAĞLAR

Hac, kardeşlik bağlarının güçlenmesi neticesi, müslümanlar arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma ruhunu doğurmaktadır. Hac, mukaddes topraklara gelen müslümanların orada tanışması, bilmesi neticesi birbirlerine hangi konularda yardım yapacaklarını anlama fırsatını verir. Böylece müslümanlar muhtaç oldukları konularda birbirine destek sağlarlar. Birlik ve kardeşliğin gereği hac için bir araya gelişi, güçlü bir dayanışmayı doğurur. Esasen hac, bu iş için en büyük fırsattır. "Birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık"(13) ayet-i kerimesinin hikmeti, çeşitli millet ve kabilelere ait müslümanların hacda tanışması ve dayanışması ile ortaya çıkar.

HAC MÜSLÜMANLARIN

EN BÜYÜK KONGRESİDİR

Hac, müslüman milletleri bir araya getiren en büyük kongre niteliğini taşır. Müslümanların en küçük toplantısı beş vakit namazlarını cemaatleşerek kıldıkları mahalle ve köylerindeki camileridir. Her vakit namazı için bu camilerde toplanan müslümanlar, birbirlerini mahallî olarak tanıma fırsatını bulurlar ve dertlerine ortak olup sıkıntılarını giderirler. Sosyal problemlerini çözerler. Bu toplantıların daha büyüğü cuma

ve bayram namazlarında olup, dayanışmaları daha geniş ve problemlerini çözmeleri daha kapsamlı olur. Fakat en büyük topluluğu, dünyanın her yerinden gelen müslümanlar hac ibadeti esnasında meydana getirirler. Öyleyse bu büyük toplulukta müslümanlar, durumlarını müzakere ederek, sıkıntı ve problemlerine daha köklü çözümler getirebilirler. Müslümanların dinî, siyasî, sosyal ve iktisadî problemlerine bu kongre çözüm getirmelidir.

Bütün müslüman milletler arasında tahakkuk edecek bir yardımlaşma ve dayanışmanın önemi çok büyüktür. Hac esnasında yapılacak böyle önemli bir kongrede hangi İslam devletinin veya topluluğunun nelere daha çok muhtaç olduğu kolayca tespit edilebilir. Böylece durumu müsait olanlar, diğerlerinin ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar.-

Eğer bugün hac mevsiminde toplanan müslümanlar bu anlamda bir hac şûrası veya zirvesi gerçekleştiriyorlar- sa, hac ibadetinin hikmetlerinden yararlanamıyorlar demektir. Hac şuurunun idrakine kavuşmamışlardır. Müslümanlar sevgi, kardeşlik, birlik, dayanışma ve

anlaşmaya, günümüzde her zamankinden daha fazla muhtaçtırlar. Bunun için müslümanlar, her konuda (bilimsel ve ekonomik kongreler dahil) meselelerinin halli için haccı, bir kongre fırsatı bilmelidirler.

1-Hacc 27

2-Hacc 28

3-Âli İmran 97

4-Ibn-i Kesir, Tefsir 1,393 Beyrut 1987; Beyhaki, Sünen, IV. 326, Beyrut tarihsiz

5-Ibn-i Kesir, Tesfir 11,226

6-İbrahim 35

7-Fil Sûresi

8-Mevdûdi, Tefhîmü’i-Kutan, 1/248

9-Maide 97

10-El- Kardavi, El-ibadetû fii-islâm, s.290, Beyrut 1988

11-Ibn-i Hanbel, Müsned, V,417

12-Hacurât 10

13-Hacurât 13